

צורת המנורה שבקשת טיטוס

איזה לב היהודי לא נתר ממקומו בראשתו בפעם הראשונה את תמונה המנורה של בית מקדשנו החרב, בעוננותינו, גלופה בקשת טיטוס שברומי.

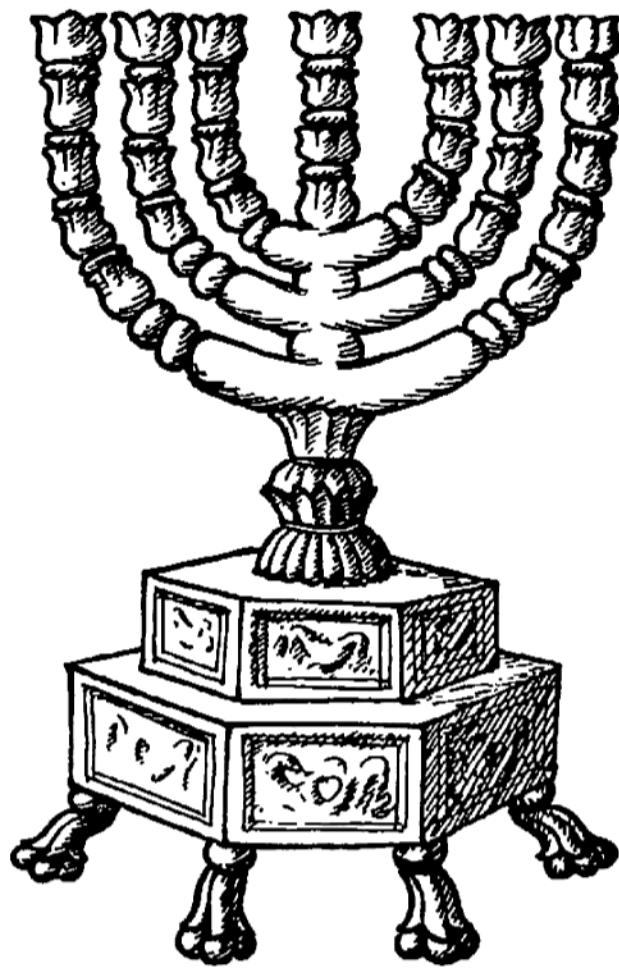
^{הנאה} ברוד שלא יعلا בלב היהודי הפשוט שום ספק בדיינותו של הצורה. וכי אפשר שהאמנים של בית הקיסר לא עשו מלאכם בדיניות קפנית? אולם בלב המסתכל שלמד משחו בצורת המנורה اي אפשר שלא יתעוררו ספיקות. הנה זה שניים אחדות שהأدרכיל והארכיאולוג, הד"ר מ. כהן נ"י (אגב, נכדו של הגאון האמתי הרב בעל תורה חסיד ז"ל הידוע בשם הרב מלובליין) פנה אליו והפנה את תשומת לבי לסתירה שבין צורת המנורה כפי שהיא מגולפת על קשת טיטוס (Arco di Tito) לדברי רביינו הגדול הרמב"ם ז"ל, שהרמב"ם אומר שהמנורה הייתה בת שלוש רגליים ועליו בקשת טיטוס הבסיס שלו הוא מרובע ללא רגליים ועליו צורת דרקון. אין לי העתק מתשובי, אבל לפיה זכרוני השבתי לו בערך ככה:

(א) אין שום ספק אכן, שדברי הרמב"ם מבוססים על מסורת רוז"ל הנאמנה.

(ב) דוחה אני את ההשערה, שהיא איזה הבדל בין המנורה הקדומה שבמקדש ובין המנורה שעשאה הורדוס. אין מתבל על דעתך כלל וכל דברי האומר, שהוא רשות העיו לשינוי לשונות בצורת המנורה, בכדי להשוותה עם המנורות של היכלי העכו"ם. בכלל רשותו ונטיתו להתبولות לא היה מעיו לעשות דבר מוחר כזה. והלא כבר מסרו לנו רוז"ל, שבענין בנין המקדש עשה מה שעשה עפ"י עצת התנא בבא בן בוטא והחכמים שעמו.

(ג) צורת-דרקון ידוע שהיתה נعبدת ע"י הגויים עובדי האלים, ובפירוש שנינו במסכת עבודה זרה פרק שלישי: המוצא כלים עליהם צורת חמה

צורת לבנה צורת דركון يولיכה לים המלח וכו'. הן אמנים זה אמר משום חשש שמא נعبدת הצורה כבר כעבودת זורה, אבל לעשות צורת דركון לנווי לא אסורה תורה, אלא במקום חישד, שזה אסור מדרבנן. וגם אם נאמר שברבבים אין חישד, בכל זאת לא מתקבל על הדעת שאבותינו התמיימים והישראלים,

ובפרט ביום הבית השני שהתרחקו כ"כ ממשמץ של דבר דומה לע"ז, יעשה צורה זו דוקא על המנורה שבהיכל ה'. ולא עוד אלא שרחוק הדבר שיחדשו מראהו על המקובל מימי הנביאים ב מגילה שמסר שמואל לדוד "הכל בכתב" על כל ענייני המקדש, כמפורט בירושלמי מגילה פרק א הלכה א, שהיתה מיד ה', ברוח הקודש, כמובן שם. אם כי יש מקום להתעקש ולאמר שאותה מגילה לא טיפלה אלא בנוגע לבניינים, לא בכלים, הלשון "הכל בכתב" לא משמע כך, אלא שכללה את הכל. ולא מתקבל על הדעת שצורת בעל חי אלילי נצטווה מפני רוח הקודש להיות חקוק על המנורה.

המנורה שבקשת טיטוס, ברומא

צורת המנורה על מצבה קדומה הנמצאת בעת בית הגוכת בבראי

מנורה מרצפת הפסיפס בבית הכנסת מן התקופה הביזנטית שליד
תל-א-סולטאן — יריחו

(ד) שהמנורה הייתה בעלת שלוש רגליים, עיין גם מוחות כה ע"ב, אמר שמואל ממשmia דסבא גובהה של מנורה וכוי הרגלים וכו', ועיין רש"י ושיטה מקובצת שם, ואם כי איןנו מוכיר במספר כמה, מכל מקום ברור שהוא לה רגליים. מפורש גם ברש"י על פרשת תרומה במסורת רז"ל "ירכה הוא הרגל של מטה העשויה כמו תיבת ושלשת הרגלים יוצאים ממנה ולמטה". עדין לא בדكتבי בכתביו יוסף פלביאום, אבל אין לי הרושם שדבריו סותרים בהחלה את דברי רז"ל. אין אצל "בריותא דמלאת המשכן" שלימה ולא בדكتיה עוד. גם האמור בילקוט תרומה "כיצד עשה בצלאל את המנורה, עשה כמו קורה ועשה מרובע למטה", אין בו סתירה למסורת שקבע רבינו משה בן מימון ז"ל בספרו הגadol, שהרי גם במסורת שרש"י מביא נאמר הרגל של מטה העשויה כמו תיבת. בכל אופן אין זכר לדרקון. צורת דרקון על המנורה זהה ומוראה זהה מביאני לידי השערה נועזת. את הדרקון מוכרים רז"ל תמיד עם החמה והלבנה: המוצא כלים ועליהם צורות חמה, צורת לבנה צורת דרקון וכו'. מכאן רמז שהדרקון היה להגויים עובדי האלילים סמל האש שמקורו החמה, והלבנה הגוף המשמשה; וראה בפירוש המשנה להרמב"ם, זה לשונו: "והדרקון צורת גוף שיש בו ציצים קשישין הרבה וכו' וזו הצורה היתה אצל מהודרת לפי שמייחסין אותה לחלק מחלקי הגלגל והגידיל וכו' שזו הצורה הוא הצורה לתלי הלבנה וכו'". ועיין בתוספות יומ טוב מסכת עבודה זרה פרק ג משנה ג צורת דרקון... הרמב"ם כתב "וכו" ופירש תלי הלבנה הוא שגלגל הלבנה נוטה מגלגל חמה וכו' וכשתעריך אופן הלבנה ואופן החמה וכו' הנה יהיה זה כדמות תלי שהוא תנין". הנה כאן הביאור של התופעה הזאת שעל המנורות של הטמפלים של הרומים בימי קדם היו תמיד מצויות על הבסיס, או התושבת, צורות דרקון, כאמור יחס מקור האש, המשמש והמשמש שלו המלווהו הלבנה, זה לעומת זאת שמצויר בדמיון כדמות התנין.

(ה) ברם על מנורת המקדש נר אלקיים, חלילה שהיא על הבסיס או התושבת שלה (כמו תיבת) איו צורת דרקון.

(ו) כאמור אני על כרחמי נדחף להשערה מאד נועזת. דעתך היא שהמנורה של בית המקדש כשהעבironו אותה חיילי רומי מירושלים לבירת איטליה קרה לה משחו בדרך ונשבר הבסיס שלה ונפל לים, ובכך לטלטלה בתהלות הנצחון ברומי הוכרזו האמנים האיטלקים לשחרר אותה מדעתם, ועשota בתכנית של מנורות היכלי הרומים בלי רגליים למטה מן התיבה התחתונה

יצחק א. הלווי הרצוג

אלא בתושבת או תיבת בלבד ועליה חקוקה צורת דركון או דרקוניים, וכזו היה נtaglfah בקשת טיטוס.

(ז) יוצא מזה שלא טוב עושה ממשתנתנו היום הזה, כשהזיכינו שוב לאורה של ציון המטומלת במנורה, שהיא מתקה דוקא את תמנונת המנורה שבקשת טיטוס, אשר נראה חלו בה ידי זרים, ושאינה יכולה על טהרתו הקודש כמו שמכה מתורת רביינו משה גאון הגאנונים ז"ל ומשאר מקורות היוצאים מחכמי התורה, ולא זו בלבד אלא שהעיד לפניו אדם מומחה בידעות הקדמוניות (ארכיאולוגיה) שהמנורות המצוירות על הקברים בקטקומבות שברומי כולן בנות שלוש רגליים (טריפוריות) וכן כל המנורות המצוירות בפסיפסים של שרידי בתיה הכנסת הנמצאים בארץ ישראל. ולדעתי כל זה ברור ושריר וקיים.